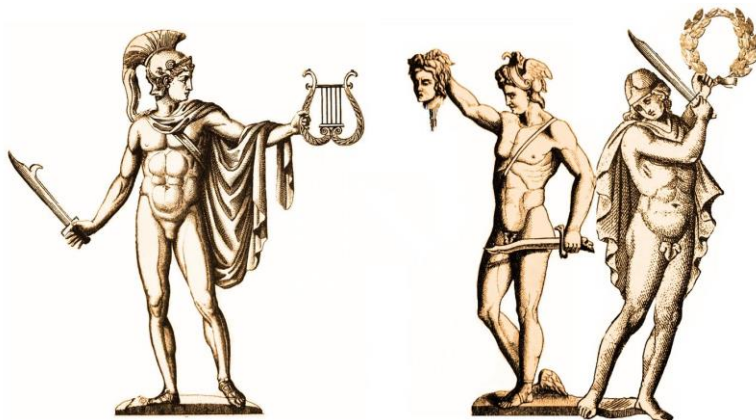

МАЧЕВАЊЕ КАО БОРИЛАЧКА УМЕТНОСТ (Martial Art) ИЛИ МАЧЕВАЊЕ КАО БОРИЛАЧКА ВЕШТИНА И БОРИЛАЧКИ СПОРТ

*„Савршенство у било
чему увек се извргне у
варварство ако га уметност
не узвиси“* Валтазар
Грацијан, 1653

Европско мачевање после четири хиљаде година постојања све више подсећа на вергл који досадно свира стално једну исту механичку мелодију: „победи“, „убиј“, „победи“, „убиј“, „убиј“, „победи“..., а врхунац креативности мачевалаца у том верглању је ко ће брже и дуже окретати његову краћу или дужу, мању или већу, тежу или лакшу, криву или праву, једноручну или дворучну... "ручицу".

И већина људи у складу са тим види мачевање као пуко телесно умеће коме је једини циљ ПОБЕЂИВАЊЕ у убијању или такмичењу, дакле, као баналну **елиминаторску** - убилачку или спортску вештину. Зашто? Зато јер „Лакше је људе водити у борбу и распаљивати њихове страсти, него их обуздавати и усмеравати ка стрпљивом труду на путу мира“ (Андре Жид) – учити их најтеже: борби против анималног у себи.

Но, то мачевање у коме је једини циљ побеђивање (убилачко или такмичарско) је увек због свог прагматизма технички редуковано, сиромашно и банално и пре свега *обездуховљено* и *анимализовано* јер се своди на телесно, инстинкт, рефлекс и једну или две најбрже, најпростије и тривијалне радње које ће најпрактичније и одмах ефикасно погодити противника пошто са трајањем дужине борбе увек расте и вероватноћа да се буде погођен.

У том смислу ће и обично дете - ако буде довољно дуго и до перфекције увежбавало само да у правом тренутку пружи право мач и чучне бити и за највештијег мачеваоца смртоносно опасан противник.

Али, шта тада остаје од тако технички и тактички сведеног, редукованог и "уштројеног" мачевања? Мачевати на тај начин је исто што и плесати са партнером који зна и користи само два иста корака или слушати "музику" која је састављена од три акорда. Све богатство технике и тактике једне комплексне вештине нестаје у баналности прагматизма и празнини минимализма. Ова поједностављеност, испражњеност и сиромаштво су уједно и главни разлог због којег је савремено спортско мачевање и постало сасвим незанимљиво за публику и све незанимљивије и самим мачеваоцима.

И као што неко може градити обичну шупу али и храм, свирати са два акорда и једним ритмом али и стварати звучну катедралу једне симфоније тако и један мачевалац може мачевати са само 2-3 баналне радње ефикасности али и стварајући једну целу уметност покрета и тактичких идеја.

Облик и циљ борилачких вештина, па и мачевања, дакле, може бити и нешто сасвим друго и сложније од пуко победилачког - варварског *profanum vulgus*.

Овај приступ мачевању није био усамљен, напротив, он је био доминантан приступ за већину најпознатијих учитеља мачевања прошлости како на Истоку тако и на Западу: "Мислити само на победу је болест. Мислити само о употреби борилачке вештине је болест (...) У борилачкој вештини је болест ако не оставите иза себе ум борилачких вештина." Јагју Муненори (1571-1646); "Вештина мачевања није у тучи мачевима..." (Мијамото Мусаши, 1645); Поента је да ову уметност треба искористити као средство за напредовање у проучавању Пута. Уколико се правилно упражњава, она нам на делотворан начун помаже да допринесемо оплемењивању нашег ума и духа." (Кимура Кјухо, 1763, јапански учитељ мачевања); "Није смисао да један спортиста победи другог како би се показало ко је бољи већ да се вежба и буде вежбан од стране тренера да буде бољи од себе и надмеће са собом а не оним испред себе. Смисао није у упоређивању него у саморазвоју" - Виктор Франкл „Вапај за смислом“; „Кад је реч о борилачким вештинама њихово упражњавање може бити само учвршћивање нарцизма и жеље да се напросто буде бољи и јачи од других. Али, на одређеном степену сазревања, ова полазна мотивација долази у кризу и тада се поставља питање дубље мотивације, с ону страну сваке прагматике и самопотврђивања. На том ступњу, или непосредно пре њега, избијају у први план етичке и естетичке компоненте вештине, тј. постаје подједнако важно - ако не и важније, зашто се и како се нешто чини, а не то шта се с тиме постиже или може ли се други победити и надвладати (...) Борбена ефикасност се тако запоставља на рачун естетике вештине, поједине технике и покрети се све више удаљују од функционалних захтева те се више води рачуна о елеганцији и лепоти, уз минималну употребу снаге, него о ефикасности у реалној борби (...) Више се не ради о томе да се неко убије или победи, него о томе да се пође у борбу против самог себе. На тој степеници борилачка вештина надилази властиту прагматику и у њој "световна" успешност губи на значају а она постаје средство самоусавршавања или надилажења оног што чини логику и намену борилачке вештине јер њен циљ и постаје трансцендирање световног (...) Прави стрелац тада не гађа да би освојио какву награду, да би победио нити да би импресионирао друге. Он гађа за Бога." (Душан Пајин, Култура тела и борилачке вештине, 1990).

Уколико је, дакле, стимуланс живота који одуховљава, оплемењује, развија, богати и уздиже човека из варварства уметност и уколико је врхунац умећа у свакој области делања достизање креативне вештине стваралачког и перфекција - његово претварање у уметност, тада за мајстора било које борилачке вештине нема вишег циља него да то што чини претвори у уметност (Martial Art).

Мачевалачка и свака друга борилачка вештина може кренути тим путем - путем уметности, јер уметност се налази у уметничком **приступу** а не уметничком **предмету**.

И као што реч уметничким уобличавањем на врхунцу постаје поезија, глас постаје уметност певања, покрет руку уметност свирања или сликања, покрет ногу уметност плеса, покрет писања уметност калиграфије..., тако и покрет тела и мача у мачевању и свакој другој борилачкој вештини може уметничким уобличавањем на врхунцу постати материјал и средство у коме

човек изражава своју креативност и стваралачке способности - једна *борилачка уметност*.

„Усредреди своју вољу на Пут, ослони се на Врлину, понашај се према рену (човекољубивости) и нека ти задовољство буде у уметности.“ (Конфуције).

Мачевање у форми *борилачке уметности* (Martial Art) се у свом утемељењу појавило из мачевања куртоазног бојевог или спортског типа а у коме се више обраћала пажња на СТИЛ и начин мачевања него на погађање и ефикасност.

У мачевању као *борилачкој уметности* циљ зато престаје бити победа у убилачкој или такмичарској борби а постаје *креативност* мачевалаца у инвентивном комбиновању и извођењу мачевалачких акција без освртања на ефикасност и тражење поготка и победника. То је мачевање у коме је циљ окретност тела, мача и духа, маштовитост и лепота извођења мачевалачких акција, инспиративност покрета, перфекција извођења напада-одбрана и надахнуће тактичких идеја – дакле духовно у мачевању, а што овој вештини даје једну потпуно другу димензију која је различита од пуне компетитивне. Разлика између доброг и лошег мачеваоца у таквом мачевању, стога, није у степену ефикасности већ у степену креативности и инвентивности идеја у извођењу мачевалачких акција.

Неки од принципа Martial Art мачевања су да се у мачевању не понављају исте акције, да се на једну акцију противника одговори на мноштво начина а не да се на мноштво акција противника одговара стално на један исти – најпростији и најефикаснији начин, да се противник не погађа – иако је пружена шанса, тривијалном акцијом јер тупаво није боље од маштовитог...

Ту је мачеваоцима, дакле, важна сама борба јер *„Сама борба нам чини задовољство – не победа.“* (Паскал). Ту се мачеваоци не пореде, не одмеравају, не занимају их релације - релационизам, хијерархија, не занима их бројање погодака, доминација... јер се вредност мачевања тражи и налази у самом мачевању (путу) а не његовом исходу – престижу и победи (циљу).

И као што два тркача могу трчати уживајући у трчању јер им је стало до трчања а не до међусобног престижања тако и два мачеваоца могу мачевати јер им је стало до мачевања а не до побеђивања. У тој врсти мачевања до поготка - онога што прекида занос борбе, не долази јер се хтело погодити већ јер је дошло до нечије грешке или јер је до њега дошло случајно.

У мачевању као *борилачкој уметности* из свих наведених разлога задатак није доспети мачем до противниковог тела већ помоћу мача, противника и мачевања доспети до телесне културе у којој се тело враћа себи (развија моторику, окретност, снагу, издржљивост, контролисан и зрео физички покрет...) постајући тако средство култивисања и развоја не само тела већ и духа, његове креативности, окретности, инвенције, маштовитости, ширине...јер не само да је *„У здравом телу здрав дух“* већ је и још више *„У здравом духу здраво тело“* - Бернард Шо). Тиме је *„Умеће борбе подигнуто на ниво уметности – савршенство покрета, савршенство целине. Као таква уметност било она калиграфија или писање стихова или мачевање има улогу да помаже у спашавању људи од полуживота, тиме што помаже да виде како слободно и креативно може бити људско доживљавање.“* (Девиде, 2007, :198)

У мачевању као *борилачкој уметности* мачеваоци нису заокупљени својом победом и престижом већ садржајем и начином заједничког мачевања. Њих не занима КО и чија је акција боља него ШТА и која акција је боља. Ту није циљ победа већ достизање лепоте и вештине. Мачевалац ту не изводи разоружање да би победио противника већ да би **БЕСПРЕКОРНО** извео акцију разоружања.

Он не напада противника да би га погодио (победио) већ да би САВРШЕНО спровео идеју једне акције напада. Он не изводи одбрану да би одбранио себе већ да би једну врсту заштите урадио са ПЕРФЕКЦИЈОМ.
Он у борби не напада противника већ његову вештину,
и не брани себе већ своју вештину.
Он се не бави мачевањем да би себе телесно, духовно и душевно самоусавршавао већ се мачевањем бави из љубави према овој вештини па га та љубав телесно, духовно и душевно усавршава.
На тим малим скоро невидљивим разликама, јер
"Ђаво се увек крије у ситницама",
ОДНОСА према вештини и противнику - финеси да један разоружава да би победио а други да би изврсно извео разоружавање... - да један у оном што чини мисли о себи а други о свом посвећењу томе што чини,
се темељи све божанско и дијаболично, све варварско и култивисано племенитошћу у вештини мачевања и животу уопште.

У мачевању у форми борилачке уметности мачеваоци су вођени са два принципа. Први је **"Contraria sunt complementa"** (супротности се допуњују) тј. мачеваоци борби не прилазе са духом деструктивног супарничког ривалитета (компетитивно) већ са духом **конструктивног** напора око хармонизовања и заједничког стварања сазвучја и лепоте мачевалачких акција (као нпр. у музици стварање сазвучја из два супротна тона, ритма или акорда).

Други принцип је **"Coincidentia oppositorum"** (стециште супротности; *„Сједињавање супротстављеног и супарничког води превазилажењу његове поједначне коначности и доспевању у бесконачно"* – Никола Кузански) тј. док год мачеваоци мачују као два а не као један, док је њихова мачевалачка борба „против“ и око истог уместо „за“ исто, док год их њихово мачевање *раздваја* уместо да их *спаја*, они доспевају само до испрекиданог, немирног... - коначног у вештини и ограниченог у себи, а тек чинећи супротно доспевају до повезаног, смиреног и континуитета у мачевалачким акцијама - бескрајног вештине и превладавања сопствених граница.

Тако се уз приступ вештини кроз заједништво постиже не само обострано хармонично сазревање мачевалаца у умећу мачевања већ и хармонично сазревање мачевалаца као личности кроз оплемењену борбу и борбу која оплемењује - међуљудски однос уздигнут до лепоте уметничког.

Martial Art мачевање се, дакле, темељи на духу који је присутан у свакој уметности – духу *антикомпетитивности* јер тамо где има уметности суштина није надметање а тамо где је суштина надметање престаје уметност пошто уметност никад није борба „против“ – деструкција, већ „за“ - конструкција.

У свакој уметности **прави** уметници су зато увек једни другима *инспирација* и надахнуће за сопствено и неупоредиво стваралаштво а не противници, конкуренти и изазови за прескакање као у игри „труле кобиле“. *„Креативан човек је мотивисан жељом да нешто постигне а не жељом да победи и престигне друге“* - Ајн Ранд.

Нити су се такмичили нити је Бетовен „бољи“ од „Баха“, нити Леонардо од Микеланђела или Рембранта... – они су РАЗЛИЧИТИ и зато се не могу нити упоређивати нити одмеравати, а што је основно за сваки спорт. Стога нема и не може бити знака једнакости између уметности и спорта, спортисте и уметника – неког ко се нечим бави због победничког престижа и неког ко се нечим бави из љубави према стварању.

Управо због овог *антикомпетитивног приступа* – одсуства побеђивања сукобљавања, надметања и убијања мисија сваке уметности и јесте *култура* (култивација) - превазилажење анималних (компетитивних) порива у човеку у било којој њиховој форми.

И мачевање у форми *борилачке уметности* са својом некомпетитивном техником, тактиком и етиком борбе је зато врста телесне *културе* јер се ова

вештина користи за човека а не против човека, с циљем култивисања, развоја, богаћења и оплемењивања човека а не побеђивања човека.

Као што циљ свирања неке музике није крај музике
већ музика што траје тако и
циљ мачевања није погодак већ мачевање.
„Сама борба нам чини задовољство – не победа.“ (Паскал)
У мачевању у коме је циљ мачевање само - АКЦИЈА а не погодак
погодака нема а борба ТРАЈЕ... претварајући се у инспиративни раскош
покрета тела, мачева и идеја.
Покушавати мачевати без грешака – погодака, без победе и без пораза,
борити се у бескрај..., као у добром вођењу љубави,
је врхунац умећа два мачеваоца – *борилачка уметност*.
Зато добар учитељ ученику губитнику и ученику победнику
говори исто - „не ваља“.
Њему је добар само онај ученик који мачује тако да нити губи нити
побеђује јер у мачевању добрих мачевалаца
једино вештина сама побеђује или губи.

Две најчешће заблуде о мачевању као борилачкој уметности

1. Лаици обично мешају термин "борилачка уметност" (Martial Art) са терминима "борилачка вештина" и "борилачки спорт" иако је реч о потпуно различитим стварима које повезује само термин „борба“. Данас је зато међу мачеваоцима све више оних који своје мачевање олако, погрешно и неуко називају борилачка уметност (Martial Art, НЕМА – Historical European Martial Art, Fechtkunst...) јер се, и не трепнувши, у томе што чине истовремено острашћено гурају по спортским такмичењима око престижа и победничких медаља занесени духом надметачке ефикасности и победничке успешности - а који немају никакве везе са уметношћу.

До овог мешања долази због погрешног читања, тумачења и разумевања текстова и термина старих књига које се баве борилачким вештинама. Наиме, иако те књиге још од 15. века у својим насловима користе термин уметност – "kunst" - fechtkunst и "art" „art of Fencing“, „ L`art des Armes“, у њима се не говори о мачевању као борилачкој уметности већ искључиво о мачевању као борилачкој вештини пошто у 15, 16, 17 и 18 веку реч "уметност" није значила исто што значи и данас. Наиме до 18. века термин уметност колоквијално користио у смислу манипулативног техничког умећа оперативне, веште и занатске практичне делатности (умети нешто практично вешто делати) а не у смислу у којем се он данас колоквијално користи – као вредносно и естетски усмерене делатности креативног, слободног и неутилитарног стваралачког активизма из љубави. Тако нпр. у том периоду није постојала ни струковна ни језичка ни практична разлика између обичног молера и сликара (уметника) – сликар је био третиран само врло вешт молер.

И 18-19. век у мачевалачкој литаратури за ову вештину и даље користи термин "art" и "kunst" (нпр. " L`Art de faire des Armes" – Lafaugere, Paris, 1825) али у једном сасвим другачијем смислу. Реч је о разумевању уметности као делатности која није прагматично-утилитарног карактера тј. разликовању практично употребљивог и потребног бојевог мачевања за рат и двобој од бескорисног (у правој борби неупотребљивог) мачевања које се упражњава у сврху слободне активности такмичарског надметања, забаве, игре и спорта. И у овом случају, дакле, суштински није реч о мачевању као борилачкој уметности (форме д`арт мартиал), већ о новој форми компетитивног мачевања - борилачком спорту.

Но, у уметности нема убијања јер основна и суштинска мисија уметности је управо супротна - култура (култивација) - превазилажење анималог и дивљаштва у човеку и најбеспощеднији рат са варварством у било којој његовој форми, па и форми убијања или сукобљавања.

Слична је ситуација и са такмичарским мачевањем. Тамо где има уметности суштина није надметање а тамо где је суштина надметање престаје уметност. У свакој уметности прави уметници (за разлику од квази и "кобајаги" уметника) су једни другима инспирација за сопствено и неупоредиво мајсторство а не конкуренти и изазови за надмашивање и прескакање као у игри „труле кобиле“. Нити је Бетовен "бољи" од Баха, нити Леонардо од Микеланђела или Рембранта... - они су просто РАЗЛИЧИТИ и сваки од њих "трчи" своју сопствену "трку" у различитим световима па у томе, стога, нема и не може бити међусобног поређења. Зато нема и не може никад бити знака једнакости између уметности и спорта, спортисте и уметника - неког ко се нечим бави због престижа и неког ко се нечим бави из љубави према стварању и томе чиме се бави.

Из тих разлога мачевалачка вештина никад не може бити борилачка уметност док кокетира са било каквом конкуренцијом - мачевањем које служи убијању или такмичењу јер није исто борба са циљем достизања уметности у вештини и борба са циљем такмичарског или убилачког побеђивања.

2. Лаици мачевање као борилачку уметност (Martial Art) обично не разликују ни од сценског мачевања – мачевања као сценске уметности. Ове две вештине, међутим, имају везе онолико колико имају везе све различите врсте мачевања са мачевањем уопште и све различите врсте уметности са уметношћу уопште.

Сценско мачевање је сценска уметност којој је циљ приказ мачевалачке борбе публици (филм, позориште, балет...) у складу са принципима сценске уметности, а коју изводе глумци по унапред наученом и израђеном сценарију кореографа и инструкцијама редитеља. Ту се не користи заштитна опрема јер је као безбедан прецизно дефинисан сваки покрет напада и одбране, његова форма и динамика, дистанце, реплике током борбе, увод у борбу, разрада борбе и њен крај, њено трајање, развој у простору бине, улога светла, звука и мизансцена, костими, мачеви... (наравно, уколико је реч о правој сценској борби а не "инстант" квазисценској импровизацији и „уметности“ савременог комерцијалног кича и шунда).

Насупрот свему изложеном мачевање као борилачка уметност (Martial Art) се не изводи ни за ни због публике. Исто тако у мачевању као борилачкој уметности обавезно се користи заштитна опрема јер тамо где постоји креативност постоји и случајност. И, на крају, акције напада и одбране које изводе мачеваоци у Martial Art мачевању су потпуно слободне, без икаквог сценарија и зависе само од њих, њихове борилачке етике, њихових замисли, креативности, способности и околности у којима су се нашли током борбе.

Борилачке вештине, па и мачевање, не треба да се развијају кроз профану употребу у сврху корисне употребљивости – везивањем за реално (убијање или такмичење).

То је пут који води само њиховој техничкој банализацији и етичкој варваризацији.

Развој борилачких вештина, па и мачевања, не треба да је покретан биолошким и свођењем на телесно, анимални инстинкт и рефлекс, кретањем ка практичном и коначном у вештини – њеном *обездуховљењу*, већ духовним у човеку; не кретањем кроз *хоризонталу* приземног и ограниченог већ *вертикалу* идеалног и неограниченог у вештини и мачеваоцу самом.

Тек тада, кад је тиме борилачка вештина постала технички обогаћена и етички оплемењена – кад се претворила у

непрактичну, „нереалну“ и „онострану“ борилачку уметност, она може тако освештаног, узвишеног и култивисаног карактера да се благородно спусти ка „овостраној“, реалној и профаној употреби јер као таква више неће бити дивљачко оруђе варваризације човека већ божанско оруђе његовог оплемењивања.

Coincidentia oppositorum (стециште супротности; „Сједињавање супротстављеног и супарничког води превазилажењу његове поједначне коначности и доспевању у бесконачно“ – Никола Кузански) – Соба Николе Кузанског, Леонид Шејка, 1963.

Школа мачевања „Свети Ђорђе“
Александар Станковић, професор мачевања,
www.macevanje.org

